

vulkancic.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Назив оригинала:
Lucy Maud Montgomery
ANNE OF GREEN GABLES
(1908)

Овај роман део је светског јавног књижевног добра.
Copyright © 2020 за ово издање Вулкан издаваштво

ISBN 978-86-10-03414-1

Ова књига штампана је на природном рециклираном папиру од дрвећа које расте у одрживим шумама. Процес производње у потпуности је у складу са свим важећим прописима Министарства животне средине и просторног планирања Републике Србије.

КЛАСИЦИ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

ЛУСИ МОД
МОНТГОМЕРИ

ЕН ^{из} ГРИН
ГЕЈБЛСА

Превела Јудита Штајнер

 Вулканчић

Београд, 2020.

I

Госпођа Рејчел Линд је изненађена

Госпођа Рејчел Линд је живела баш на месту где се главни пут Евонлија спуштао у малу удолину, обрубљену јовама и минђушицама, кроз коју је протицао поточић чији се извор налазио у шумама старог Катберта; у свом горњем току кроз шуме био је на гласу као кривудавак поток пун брзака, са тамним језерцима и каскадама пуним тајни; али док би стигао до Линдове удолине, постао би тихи мали поток пристојног понашања, јер чак ни поточић не би смео да жубори крај капије госпође Рејчел Линд без одговарајуће пристојности и достојанства; вероватно свестан да госпођа седи поред прозора и помно води рачуна о свему што пролази, од потока до деце, и уколико би спазила нешто чудно или неуобичајено, не би се смирила док не истера на чистац свако „како“ и „зашто“ у вези са тим.

Много је људи, у Евонлију и ван њега, који су у стању да воде рачуна о пословима својих суседа, запостављајући своје сопствене, али госпођа Рејчел Линд је била једна

од оних способних особа које су могле да обаве и своје послове, а поред њих и послове других људи. Она је била одлична домаћица; њен посао је био увек урађен и то добро; она је водила кружок за шивење, помагала у вођењу недељне школе и била најјачи ослонац црквеног добротворног друштва и мисионарске испоставе. Па и поред свега тога, госпођа Рејчел је имала довољно времена да сатима седи поред свог кухињског прозора и плете памучне прекриваче за јоргане – исплела их је шеснаест, како су евонлијске домаћице са страхопоштовањем обичавале да кажу – мотрећи на главни пут који је пролазио удолином и завијао око стрмог црвеног брда у позадини. Пошто се Евонли простирао на малом полуострву које је попут троугла задирао у Залив Светог Лоренца, и био опкољен водом са две стране, свако ко је одлазио или долазио морао је да прође путем преко брда и тако налети на невидљиве, критичке, свевидеће очи госпође Рејчел.

Једно поподне, почетком јуна, седела је тако поред прозора. Топло и сјајно сунце улазило је кроз прозор; воћњак на падини руменео се као невеста од мноштва руменобелих пупољака, уз зујање милиона пчела. Томас Линд, благ, ситан човек, кога су људи Евонлија звали „муж Рејчел Линд“, сејао је семе касне беле репе на брду иза амбара; а Метју Катберт требало је да сеје своје семе на великој црвеној њиви поред потока изнад Грин гејблса. Госпођа Рејчел је знала да и он сигурно сеје, јер га је претходне вечери чула како каже Питеру Морисону, у

радњи Вилијама Блера у Кармодију, да намерава да сеје семе беле репе наредно поподне. Наравно, Питер га је питао, јер се за Метјуа Катберта знало да никада у целом свом животу није добровољно дао иједно обавештење.

Па ипак, Метју Катберт је био ту у пола три по подне, спокојно возећи преко долине и уз брдо; штавише, имао је бели оковратник и своје најбоље одело, што је био сигуран доказ да одлази из Евонлија; имао је чезе са риђом кобилком, што је наговештавало да иде доста далеко. Гле, где је ишао Метју Катберт и зашто је одлазио тамо?

Да је то био било који други човек из Евонлија, госпођа Рејчел би могла, вешто повезујући ово и оно, са приличном тачношћу да дâ одговор на оба питања. Али Метју је тако ретко одлазио од куће да је то морало да буде нешто принудно и несвакидашње; он је био најстидљивији човек на свету и мрзео је да одлази међу странце или на било које место где би можда било потребно да говори. Метју, обучен, са белим оковратником и возећи се у чезама, то је било нешто што се не догађа сваки дан. Госпођа Рејчел, дубоко размишљајући, није успела ништа да закључи и њено поподневно уживање је било покварено.

– Отићи ћу до Грин гејблса после чаја и сазнаћу од Мариле где је отишао и зашто – закључила је на крају поштена жена. – Он не иде редовно у град у ово доба године и никада не иде у посете; да му недостаје семе беле репе, не би се због куповине обукао и узео чезе; није возио толико брзо као да иде код доктора. Ипак, мора да се од синоћ догодило нешто што га је покренуло. Сасвим

сам збуњена и нећу имати мира све док не сазнам шта је натерало Метјуа Катберта да данас напусти Евонли.

Као што је одлучила, госпођа Рејчел је кренула после чаја. Није ишла далеко; велика, пространа кућа окружена воћњаком у којој су живели Катбертови налазила се пола миље од Линдове удолине. Свакако, дугачак главни пут ју је чинио далеко даљом. Отац Метјуа Катберта, исто толико стидљив и тих као и његов син, да би поставио своје газдинство, повукао се што је даље могао од својих ближњих, а да сасвим не зађе у шуму. Грин гејблс је био изграђен на најудаљенијој ивици његове раскрчене земље и тамо је остао до данас, једва видљив са главног пута уз којег су све остале евонлијске куће биле тако друштвено смештене. Живљење на таквом месту госпођа Рејчел Линд уопште није звала *живљењем*.

„То је само *борављење*, ето шта је“, мислила је док је корачала закоровљеном стазом оивиченом жбуњем дивљих ружа. „Није чудо што су и Метју и Марила помало чудни када живе толико далеко сасвим сами. Дрвеће није баш неко друштво, мада бог зна да кад би било, њима би га било превише. Ја више волим да гледам људе. Свакако, они изгледају сасвим задовољни; али претпостављам да су се навикли на то. Тело може на све да се навикне, чак и да буде обешено, као што је рекао отац.“

Размишљајући тако, госпођа Рејчел је сишла са стазе у двориште Грин гејблса. То двориште је било изразито зелено, уредно и прецизно, с једне стране дотерано великим достојанственим врбама, а с друге уоченим

јаблановима. Нигде није могла да се види залутала граничица или камен, јер би их, иначе, госпођа Рејчел сигурно видела. Она лично је мислила да Марила Катберт чисти то двориште исто толико често колико и кућу. Свако је могао да једе са земље и да му ни трун прљавштине не упадне у јело.

Госпођа Рејчел је закуцала на кухињска врата и ушла пошто је позвана да уђе. Кухиња у Грин гејблсу је била ведра просторија, то јест била би ведра да није била толико болно чиста да је изгледала као некоришћена гостинска соба. Њени прозори су гледали на исток и запад; кроз западни, који је гледао на двориште, стизала је бујица благог јунског сунчевог светла; док се источни, одакле се летимично могло видети расцветало дрвеће беле трешње у воћњаку с лева и квржаве танке брезе у удолини поред потока, зеленео од заплетеног бршљана. Овде је седела Марила Катберт, ако је уопште имала времена да седне. Увек помало сумњичава према сунчевим зрацима за које је сматрала да исувише плешу и да су неозбиљни у свету који треба схватати озбиљно, она је седела и плела, а сто иза ње био је постављен за вечеру.

Госпођа Рејчел је, пре но што је сасвим затворила врата, уочила све што је стајало на столу. Постављена су три тањира, што значи да је Марила сигурно очекивала да неко дође са Метјуом на чај; али чиније су биле за сваки дан, а на столу је стајало још само слатко од дивље јабуке и једна врста колача. Значи очекивано друштво није могло да буде неко посебно друштво. Па ипак, шта

мислити о Метјуовом белом оковратнику и риђој кобили? Госпођа Рејчел је била поприлично збуњена због ове неуобичајене мистерије у тихом Грин гејблсу без тајни.

– Добро вече, Рејчел – рекла је Марила жустро. – Ово је стварно лепо вече, зар не? Хоћеш ли да седнеш? Како су твоји?

Нешто, што се због недостатка било ког другог имена може назвати пријатељством, постојало је, и то увек, између Мариле Катберт и госпође Рејчел и поред њихове различитости, а можда баш и због тога.

Марила је била висока, мршава жена, кошчата, без облина; њена тамна коса била је прошарана понеком седом власи и увек је била чврсто увезана у малу пунђу одлучно причвршћену двома жичаним шналама. Изгледала је као жена са мало искуства и крутом савешћу, што је и била; али око усана се очувало нешто, ако је икада могло да буде тако благо развијено, што је могло да се сматра наговештајем смисла за хумор.

– Ми смо сви сасвим добро – рекла је госпођа Рејчел. – Али сам се, кад сам данас видела Метјуа да одлази, уплашила да *ви* нисте. Помислила сам да можда иде код доктора.

Марилине усне су се трзнуле с разумевањем. Она је очекивала да ће госпођа Рејчел да дође; знала је да ће поглед на Метјуов необјашњив излет бити исувише за сусеткину радозналост.

– Ох, не, ја сам сасвим добро, мада сам јуче имала јаку главобољу – рекла је. – Метју је отишао у Брајт Ривер.

Добијамо малог дечака из сиротишта у Новој Шкотској и он вечерас стиже возом.

Да је Марила рекла да је Метју отишао у Брајт Ривер да дочека кенгура из Аустралије, госпођа Рејчел се не би више изненадила. У ствари, она је пет секунди била потпуно нема. Било је незамисливо да се Марила шали на њен рачун, али је госпођа Рејчел била скоро принуђена да то претпостави.

– Да ли ти то озбиљно говориш, Марила? – питала је кад јој се повратио глас.

– Да, наравно – рекла је Марила као да је довођење дечака из сиротишта у Новој Шкотској било део редовних пролећних радова на добро уходаној еволујској фарми, а не иновација за коју се дотад није чуло.

Госпођа Рејчел је осећала да је доживела озбиљан душевни шок. Размишљала је у ускличницима. Дечак! Од свих људи, Марила и Метју Катберт усвајају дечака! Из сиротишта! Па свет се стварно окреће наглавачке! Ништа је неће изненадити после овога! Ништа!

– Шта је, за име света, ставило такву идеју у ваше главе? – питала је са неодобравањем.

Ово је урађено, а да она није упитана за савет и неизбежно мора да буде осуђено.

– Па, размишљали смо о томе неко време, у ствари читаву зиму – одговорила је Марила. – Супруга Александра Спенсера била је код нас дан пре Божића и рекла да ће узети једну девојчицу из дома у Хоптауну на пролеће. Њена рођака живи тамо; госпођа Спенсер ју је посетила

и зна све о томе. Од тада смо Метју и ја повремено причали о томе. Размишљали смо да узмемо дечака. Метју залази у године, знаш, шездесет му је, и није више тако жустар као некада. Има доста проблема са срцем. А добро знаш како је очајно тешко унајмити некога за помоћ. Нико не може да се добије осим оних глупих, на пола одраслих малих француских дечака; а чим успеш некога да навикнеш на свој начин рада и размишљање, он одлази у фабрику за конзервирање јастога или у Америку. У почетку, Метју је предлагао да узмемо дечака из Барнада. Али ја сам глатко рекла *не* на то. Они су можда у реду, не кажем да нису, али нису за мене Арапи са лондонских улица, рекла сам. Доведи ми неког ко је овде бар рођен. Увек ће да постоји ризик, без обзира на то кога узмемо. Али мени ће бити лакше и мирније ћу да спавам уколико имамо рођеног Канађанина. Тако смо се на крају одлучили да замолимо госпођу Спенсер да одабере једног дечака када буде отишла да узме своју малу девојчицу. Прошле недеље смо чули да иде, па смо јој, по рођацима Ричарда Спенсера у Кармодију, поручили да нам доведе бистрог, симпатичног дечака старог око десет или једанаест година. Одлучили смо да ће то бити најбоље године, биће довољно стар да одмах буде од неке користи у свакодневним пословима и довољно млад да се обучи како треба. Мислимо да му дамо прави дом и да га школујемо. Данас смо добили телеграм од супруге Александра Спенсера, поштар га је донео са станице, у којем нам поручује да долазе вечерас, возом који стиже

у пет и тридесет. Стога је Метју отишао у Брајт Ривер да их дочека. Госпођа Спенсер ће тамо да га остави, па наставља даље сама до станице Вајт Сендс.

Госпођа Рејчел је била поносна што увек говори оно што мисли; наставила је да говори и сада, пошто је прилагодила свој став према овој запањујућој новости.

– Па, Марила, само ћу ти отворено рећи да ја мислим да чиниш прилично неразбориту ствар, ризичну ствар, ето шта радиш. Не знаш шта добијаш. Доводиш страно дете у своју кућу и дом, а не знаш ама баш ништа о њему, ни каква му је нарав, ни какве је родитеље имао, ни какав ће вероватно да постане. Ето, баш прошле недеље прочитала сам у новинама како су човек и жена са севера узели дечака из сиротишта, а он им је ноћу запалио кућу, и то *намерно*, Марила, скоро их је потпуно испекао у њиховим креветима. А ја знам и за други случај када је усвојени дечко пио жива јаја из љуске, никако нису могли да га одвикну од тога. Да си мене питала за савет по овом питању, што ниси учинила, рекла бих ти, Марила, за име бога, немој ни да помишљаш на то, ето шта бих ти рекла.

Ова лажна утеха изгледа да није ни увредила, ни узбудила Марилу. Она је и даље мирно плела.

– Не поричем да има нечега у томе што си рекла, Рејчел. И сама сам имала неке сумње. Али Метју се чврсто одлучио за то. Уочила сам то и предала се. Тако се ретко дешава да се Метју чврсто реши на нешто да, када се то деси, увек осећам да ми је дужност да попустим. А што се ризика тиче, у скоро свему за шта се неко одлучи на

овом свету постоје ризици. Постоји ризик да људи имају своју сопствену децу, ако ћемо тако, а да ни она не испадну увек добра. Такође, Нова Шкотска* је врло близу. То није као да смо га довели из Енглеске или из Америке. Не може много да се разликује од нас.

– Па, надам се да ће све испасти добро – рекла је госпођа Рејчел тоном који је јасно говорио о њеним тешким сумњама. – Само немој рећи да те нисам опоменула, ако Грин гејблс изгори до темеља или ако сипа стрихинин у бунар. Чула сам за случај у Њу Брунsvику, где је дете из сиротишта то учинило и цела породица је умрла у мукама. Само, тамо је у питању била девојчица.

– Па, ми не узимамо девојчицу – рекла је Марила као да је тровање бунара било искључиво женски делокруг, и да се не би морала плашити да ће се догодити у случају дечака.

– Никада не бих ни помислила да узмем девојчицу да је одгајам. Чудим се супрузи Александра Спенсера да то чини. Али она се не би устезала да усвоји цело сиротиште, када би то увртела у главу.

Госпођа Рејчел би волела да остане све до Метјуовог доласка кући са увезеним сирочетом. Али пошто је схватила да има још добра два сата до његовог доласка, закључила је да је боље да оде путем до Роберт Бела и обавести људе о новостима. То ће сигурно да буде сензација какве нема, а госпођа Рејчел је јако волела да ствара сензације.

* Нова Шкотска – једна од десет канадских покрајина.

Зато је кренула, на Марилино олакшање, јер је ова осетила како се њене сумње и страхови враћају под песимистичким утицајем госпође Рејчел.

– Баш то, од свих ствари које су се могле догодити! – узвикнула је госпођа Рејчел када је изашла довољно далеко на стазу. – Стварно изгледа као да сањам. Па, жао ми је тог јадног малог, без сумње. Метју и Марила ништа не знају о деци и очекиваће да буде мудрији и озбиљнији од свог сопственог деде, што је прилично невероватно. Просто је неугодно размишљати о детету у Грин гејблсу; никада их ту није било, јер су Метју и Марила већ били одрасли када је нова зграда изграђена, уколико су они икада и *били* деца, у шта је тешко поверовати када их гледаш. Не бих волела да сам на месту тог сирочета ни за шта на свету. Ох, боже, па ја га жалим, дакако.

Тако је грмовима дивљих ружа говорила госпођа Рејчел из дубине свог срца; али да је могла да види дете које је тог тренутка стрпљиво чекало на станици Брајт Ривер, била би далеко тужнија.

II

Метју Катберт је изненађен

Метју Катберт и риђа кобила угодно су се провезли тих осам миља до Брајт Ривера. Био је то пристојан пут који

је водио између лепих фарми повремено пролазећи кроз јелову шуму или кроз долину у којој су дивље шљиве обесиле своје нежне цветове. Ваздух је био слadak од мириса многобројних јабучњака, а ливаде у даљини спуштале су се ка бисерној и пурпурној сумаглици хоризонта, а за то време:

*Мале њивичице су њевале као да је њо био
једини дан леђа у чистијавој њодини.*

Метју је уживао у возњи по свом укусу, сем у тренуцима када би сретао жене и морао да им климне, јер на Острву Принца Едварда* треба да климнете свима и сваком кога сусрећете, без обзира на то да ли га знате или не.

Метју се ужасавао свих жена изузев Мариле и госпође Рејчел; имао је неугодан осећај да му се та мистериозна створења крадомице смеју. Био је сасвим у праву што је тако мислио јер је био особа необичног изгледа: незграпног стаса, челичносиве дугачке косе, која му је досезала до рамена и густе светломрке браде коју је носио од своје двадесете године. У ствари, и у двадесетој је изгледао скоро потпуно исто као и у шездесетој, само је тада био мање сив.

Када је пристигао у Брајт Ривер, од воза није било ни трага; мислио је да је стигао прерано, па је везао коња у дворишту малог хотела у Брајт Риверу и отишао до

* Острво Принца Едварда – једна од десет канадских покрајина.

станичне зграде. Дугачка платформа била је скоро сасвим пуста; једино живо биће у видокругу била је девојчица која је седела на хрпи облица на самом крају платформе. Метју је, једва учивши да је то била девојчица, прошао постранце поред ње што је брже могао, не погледавши је. Да је гледао, тешко да би могао да не примети њену напету укоченост и ишчекивање у њеном ставу и изразу лица. Седела је тамо и чекала нешто или некога и, пошто су седење и чекање биле једине ствари које су тог тренутка могле да се раде, она је седела и упорно чекала.

Метју је наишао на шефа станице, који је закључавао билетарницу припремајући се да оде кући на вечеру и упитао га да ли ће ускоро да стигне воз који долази у пет и тридесет.

– Воз који долази у пет и тридесет је дошао и отишао пре пола сата – одговорио је живахни службеник. – Само један путник је сишао из њега, мала девојчица. Она седи тамо на облицама. Питао сам је да ли хоће да оде у чекаоницу за жене, али ме је она озбиљно обавестила да би више волела да остане напољу. „Ту имам већу могућност маштања“, рекла је. Рекао бих да је мало чудна.

– Не очекујем девојчицу – рекао је Метју без увијања.
– Дошао сам по дечака. Требало би да је ту. Супруга Александра Спенсера је требало да ми га доведе из Нове Шкотске.

Шеф станице је зазвиждао.

– Вероватно је дошло до грешке – рекао је. – Госпођа Спенсер је сишла са воза са том девојчицом и предала је

мени да водим рачуна о њој. Рекла је да ћете ви и ваша сестра да је усвојите из сиротишта и да ћете да дођете по њу. То је све што ја знам о томе, и овде нигде немам скривено ниједно друго сироче.

– Не разумем – беспомоћно је рекао Метју желећи да му је Марила при руци да овлада ситуацијом.

– Па, боље је да питате девојчицу – немарно је рекао шеф станице. – Мислим да ће моћи да објасни, има језик, то је сигурно. Можда није било дечака каквог сте тражили.

Пошто је био гладан, жустро је отишао, а несрећни Метју је био остављен да уради оно што му је било теже него да изазива лава у његовој јазбини: да оде до девојчице, чудне девојчице, сирочета, и да је упита зашто није дечко. Метју је нерасположено зајечао док се окретао и благо гегао низ платформу ка њој.

Посматрала га је откако је прошао поред ње, а и сада су јој очи биле упрте у њега. Метју није гледао у њу и не би ни видео како она стварно изгледа, али обичан посматрач би видео следеће:

Дете од око једанаест година одевено у веома кратку, врло тесну, изразито ружну хаљину од жуто-сивог памука. Имала је избледели смеђи морнарски шешир, а испод њега су се низ леђа спуштале две плетенице, врло густе и неоспорно црвене косе. Имала је мало лице, бело и мршава, са пуно пегица; уста су јој била велика као и очи, које су зависно од светла и расположења биле зелене или сиве.

То би важило за обичног посматрача; изванредан посматрач би могао да уочи да јој је брада изразито изражена и истурена; да су велике очи пуне духа и враголија; да су уста изражена и са лепим уснама; да је чело широко и пуно; укратко, наш оштроумни посматрач могао би да закључи да у овом телу залутале жене-детета, од које се стидљиви Метју тако безразложно плашио, не обитава обична душа.

Међутим, Метју је био поштеђен искушења да први проговори, јер је она, чим је закључила да он долази по њу, уморна грабећи једном танком тамном шаком дршку отрцане, старомодне путне торбе, а другу пружио ка њему.

– Претпостављам да сте ви господин Метју Катберт из Грин гејблса? – рекла је посебно јасним, слатким гласом. – Веома ми је драго што вас видим. Уплашила сам се да нећете доћи по мене и почела сам да замишљам разне ствари које би могле да вас спрече. Одлучила сам да, уколико вечерас не дођете по мене, одем шинама до оног великог дрвета дивље трешње на кривини, попнем се на њега и на њему проведем ноћ. Не бих се нимало уплашила, а сигурно би било лепо спавати на дрвету дивље трешње које се бели од цветова на месечини, зар не? Могли бисте да замишљате да боравите у мермерној палати, зар не? И била сам сигурна да ћете да дођете по мене ујутру, ако већ нисте стигли вечерас.

Метју је незграпно примио малу мршаву руку у своју; тада и тамо одлучио је шта да ради. Није могао да каже

овом детету ужагрелих очију да је дошло до грешке; одвешће је кући и препустити Марили да јој то каже. Никако није могла да остане у Брајт Риверу, без обзира на то каква се грешка догодила, тако да сва питања и објашњења могу да се одгоде док се безбедно не врате у Грин гејблс.

– Извини што сам закаснио – стидљиво је рекао. – Дођи. Коњ је тамо у дворишту. Дај ми твоју торбу.

– Ах, могу да је носим – дете је ведро одговорило. – Није тешка. Све моје овоземаљске ствари су у њој, али она није тешка. А ако је не ухватите на одређен начин, дршка се извлачи, тако да је боље да је ја понесем пошто сам вешта с њом. То није претерано стара торба. Ах, баш ми је драго да сте дошли, иако би било веома лепо спаваати на дрвету дивље трешње. Треба дуго да се возимо, зар не? Госпођа Спенсер је рекла да има осам миља. Драго ми је, јер волим да се возим. Ох, тако је лепо што ћу да живим са вама и да вам припадам. Никада ником нисам припадала, не стварно. Али дом је био најгори. У њему сам била само четири месеца, али и то је било доста. Он је гори од било чега што можете да замислите. Госпођа Спенсер је рекла да није лепо да тако говорим, али ја нисам мислила да будем неваљала. Тако је лако бити неваљао, а да то и не знаш, зар не? Знате, они су били добри, људи у дому. Али у дому има тако мало места за маштање – само о другим сирочићима. *Било* је прилично интересантно замишљати ствари о њима, маштати да је девојка која седи поред вас у ствари ћерка осиромашеног